

Łukasz Jureńczyk

<https://orcid.org/0000-0003-1149-925X>

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Postawa Chińskiej Republiki Ludowej wobec wojny domowej w Jemenie

Abstrakt: Chińska Republika Ludowa nie dysponuje spójną strategią wobec wojny w Jemenie. Istotny wpływ na jej dotychczasowe działania miała ewolucja sytuacji w Jemenie, w tym możliwość zapewnienia przez strony konfliktu stabilizacji w państwie. Jeszcze ważniejsza była dynamika uwarunkowań międzynarodowych, w tym stosunki z państwami wspierającymi strony konfliktu. Początkowo szala chyliła się ku Huti i wspierającemu ich Iranowi, z którym Chiny łączą przyjazne relacje. W późniejszym okresie nastąpiło przewartościowanie w kierunku ugrupowań rządowych i popierającej je koalicji państw Rady Współpracy Zatoki Perskiej z Arabią Saudyjską na czele.

Słowa kluczowe: wojna domowa w Jemenie, Chińska Republika Ludowa, Huti, Arabia Saudyjska, Iran.

Abstract: The People's Republic of China does not have a coherent strategy for the war in Yemen. The evolution of the situation in Yemen, including the ability of the parties to the conflict to ensure stability in the country, has had a significant impact on its actions to date. Even more important were the dynamics of international conditions, including relations with the countries supporting the parties to the conflict. Initially, the scales tilted towards the Houthis and Iran, which supports it, with which China has friendly relations. Later, there was a reassessment towards the government groups and the coalition of the Gulf Cooperation Council countries, led by Saudi Arabia, which supports them.

Key words: Yemeni Civil War, People's Republic of China, Houthis, Saudi Arabia, Iran.

Wstęp

Przedmiotem artykułu jest problematyka postawy Chińskiej Republiki Ludowej wobec wojny domowej w Jemenie, która wybuchła w marcu 2015 r. Datę tę trzeba jednak traktować umownie, ponieważ działania zbrojne rozpoczęły się w tym państwie znacznie wcześniej. Aby zrozumieć złożoność sytuacji politycznej w Jemenie należy rozpocząć od syntetycznego wprowadzenia dotyczącego jej ewolucji w XX i XXI w. Z kolei w celu wyjaśnienia motywów postawy ChRL wobec wojny w Jemenie zasadne będzie zarysowanie stosunków chińsko-jemeńskich w dekadach ją poprzedzających. Celem artykułu jest analiza i ocena postawy Chińskiej Republiki Ludowej wobec wojny domowej w Jemenie. Rozpatrywana jest ona w trzech zasadniczych aspektach, tj. politycznym, gospodarczym i humanitarnym oraz wojskowym. Uwzględniono perspektywy lokalną, regionalną oraz międzynarodową. Głównym problemem badawczym jest pytanie, czy kierunki działania Pekinu wobec pogrążonego w wojnie domowej państwa były zasadne, a skala zaangażowania w rozwiązanie konfliktu wystarczająca. Podstawową tezą artykułu jest stwierdzenie, że ChRL nie dysponowała spójną strategią wobec Jemenu, a jej zaangażowanie było wstrzemięźliwe i ograniczone. Wkład Pekinu w zawarcie porozumienia między Arabią Saudyjską i Iranem zwiększył jednak szanse na zakończenie wojny domowej. Wraz z rozwojem konfliktu Pekin dystansował się od poparcia dla Huti i ich irańskiego poplecznika na rzecz organizacji prorządowych, korzystających ze wsparcia koalicji pod przywództwem Arabii Saudyjskiej. Mimo to ChRL utrzymywała kontakty ze wszystkimi stronami zaangażowanymi w konflikt, a na arenie międzynarodowej próbowała rozciągać parawan neutralności i bezstronności. Ponadto chińskie władze zachowywały możliwość wielości opcji działania. W literaturze przedmiotu relatywnie niewielka uwaga poświęcana jest chińskiej postawie wobec wojny domowej w Jemenie. Problem ten stanowi jedynie element wpisujący się w szersze spektrum stosunków Chin z państwami Bliskiego Wschodu. Podczas pisania artykułu skorzystano z metody analizy źródeł tekstowych.

Ewolucja sytuacji politycznej Jemenu

Przez większość XX w. Jemen podzielony był na dwie główne części, tj. Jemen Północny i Jemen Południowy. W 1918 r. Jemen Północny wyzwolił się spod panowania tureckiego, ogłaszając niepodległość w granicach dzisiejszej północno-zachodniej części Jemenu. Do 1962 r. stanowił on Królestwo Jemenu, a do 1990 r. Jemeńską Republikę Arabską (JRA) ze stolicą w Sanie. W połowie lat pięćdziesiątych XX w. znaczne wpływy w Jemenie Północnym uzyskał Egipt, który szkolił i zbroił rebeliantów walczących przeciwko wpływom brytyjskim

w Arabii Południowej¹. Obalenie monarchii w 1962 r. doprowadziło do kilkuletniej wojny domowej między rojalistami i republikanami, wspieranymi zbrojnie odpowiednio przez Arabię Saudyjską i Egipt². Głównym dostawcą broni dla republikanów był z kolei Związek Radziecki, który także współfinansował działania zbrojne Egiptu w tym państwie³. W wyniku słabości militarnej i mediacji Ligi Państw Arabskich (League of Arab States – LPA/LAS) w 1967 r. Egipt wycofał siły zbrojne z JRA⁴.

Inna była historia Jemenu Południowego. W latach 1839–1967 był on państwem kolonialnym pod brytyjskim protektoratem z centralnym ośrodkiem administracyjnym w Adenie. W 1962 r. podzielono go na brytyjski Protektorat Arabii Południowej i rządzoną przez lokalnych emirów Federację Arabii Południowej. Rok później powstały antybrytyjskie ruchy narodowo-wyzwoleńcze – Narodowy Front Wyzwolenia i Front Wyzwolenia Okupowanego Jemenu Południowego. Mimo że rywalizowały ze sobą, to łączyła je podobna ideologia oparta na lewicowym, panarabskim nacjonalizmie oraz wspólny cel w postaci wygnania z kraju Brytyjczyków. W wyniku działalności rebelianckiej oraz osłabiającego pozycję Wielkiej Brytanii w regionie kryzysu sueskiego ostatecznie okupanci opuścili Jemen w 1967 r. Zaraz po tym ogłoszone zostało powstanie Ludowej Republiki Południowego Jemenu z połączonych dwóch jego części. W okolicznościach wojny domowej w 1970 r. przemianowano ją na Ludowo-Demokratyczną Republikę Jemenu (L-DRJ)⁵.

Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX w. rozpoczął się proces zbliżenia między Jemenem Północnym i Jemenem Południowym. Przerwany został jednak przez konflikt między państwami w 1979 r., wywołany wspieraniem przez L-DRJ rebeliantów działających w JRA. Szczęśliwie nie doszło do wojny dzięki interwencji LPA. Upadek komunizmu w Europie Środkowej i Wschodniej pod koniec lat osiemdziesiątych XX w. osłabił opcję markszystowsko-lewicową w regionie Bliskiego Wschodu⁶. Spowodował on odcięcie Jemenu Południowego od wsparcia ze strony państw bloku wschodniego, głównie Związku Radzieckiego⁷, co pchnęło go do bliższej współpracy

¹ J. Worrall, *International Institutions of the Middle East. The GCC, Arab League, and Arab Maghreb Union*, London–New York 2017, s. 12.

² P.J. Vatikiotis, *Arab and Regional Politics in the Middle East*, London–New York 2016, s. 85–86.

³ N.H. Aruri, *Politics in Kuwait*, w: *Man, State, and Society in the Contemporary Middle East*, red. J.M. Landau, London–New York 2016, s. 62–63.

⁴ S. Mansur, *The Egypt–Israel Relationship. An Anatomy of Wasted Decades*, w: *Peace-Making in the Middle East. Problems and Prospects*, red. P. Marantz, J.G. Stein, London–New York 2017, s. 35.

⁵ M.E. McMillan, *From the First World War to the Arab Spring. What's Really Going On in the Middle East?*, New York 2016, s. 180.

⁶ H.A. Jamsheer, *Bliski Wschód w XX wieku. Rywalizacja mocarstw a determinanty regionalne*, w: *Bliski Wschód na rozdrożu*, red. J. Marszałek-Kawa, H.A. Jamsheer, Toruń 2016, s. 23.

⁷ J. Worrall, op. cit., s. 17.

z Jemenem Północnym. Ostatecznie 22 maja 1990 r. nastąpiło zjednoczenie JRA z L-DRJ i powstanie Republiki Jemenu.

Zjednoczenie państwa nie zakończyło konfliktów w Jemenie. W nowo powstałej Republice Jemenu pogłębiał się kryzys ekonomiczny i humanitarny. Nasilił go powrót miliona uchodźców wydalonych z Arabii Saudyjskiej po tym, jak Jemen nie poparł koalicji antyirackiej po inwazji tego państwa na Kuwejt w sierpniu 1990 r.⁸ W 1994 r. trwała kilkumiesięczna wojna domowa wywołana niepodległościowymi aspiracjami Jemeńskiej Partii Socjalistycznej z południa kraju. W jej trakcie dochodziło do ostrzałów rakietowych głównych miast, w tym stolicy w Sanie⁹. Od 1998 r. na południu trwała także rebelia ekstremistów islamskich. 12 października 2000 r. w porcie Aden w Jemenie Al-Kaida przeprowadziła zamach na niszczyciel rakietowy USS Cole¹⁰. W pierwszych latach ogłoszonej przez Stany Zjednoczone globalnej wojny z międzynarodowym terroryzmem duże grupy bojowników Al-Kaidy zbiegły z Arabii Saudyjskiej do Jemenu¹¹. Wśród wielu zorganizowanych zamachów był m.in. atak z 17 września 2008 r. na ambasadę amerykańską w Dhahr Himyar w okolicach Sany. Powstała w styczniu 2009 r. z połączenia komórki saudyjskiej i jemeńskiej Al-Kaida Półwyspu Arabskiego przeprowadzała w Jemenie kolejne zamachy¹². W konsekwencji 14 stycznia 2010 r. rząd w Sanie wypowiedział wojnę organizacji terrorystycznej. Niestabilność południa państwa dodatkowo pogłębiło powstanie separatystyczne, które wybuchło 27 kwietnia 2009 r., tj. w dzień niepodległości Jemenu Południowego.

Również na północy Jemenu nie było spokojnie. Od czerwca 2004 r. trwa tam rebelia szyickiej organizacji Huti, wspierana przez Iran i Hezbollah. W 2009 r. Arabia Saudyjska przeprowadziła unilateralną interwencję zbrojną w północnym Jemenie, wypierając wojska Huti i tworząc buforową strefę bezpieczeństwa między terytorium Jemenu i Arabii Saudyjskiej¹³. 12 lutego 2010 r. zawarty został rozejm, który miał zakończyć wojnę, jednak w lipcu ponownie wybuchły walki. W marcu 2011 r. rebelianci zajęli prowincję Sada, a w lipcu prowincję Al-Dżauf zlokalizowane w północno-zachodniej części kraju.

⁸ H. Thiollet, *Managing Transnational Labour in the Arab Gulf. External and Internal Dynamics of Migration Politics since the 1950s*, w: *The Transnational Middle East. People, Places, Borders*, red. L. Vignal, London–New York 2017, s. 32.

⁹ U. Rubin, *Missiles and Other Means of Delivery in the Middle East*, w: *WMD Arms Control in the Middle East. Prospects, Obstacles and Options*, red. H. Müller, D. Müller, London–New York 2016, s. 211.

¹⁰ M.E. McMillan, op. cit., s. 220.

¹¹ K.C. Ulrichsen, *The Gulf States in International Political Economy*, New York 2016, s. 195.

¹² F. Khosrokhavar, *Jihadism in the Aftermath of Arab Revolutions. An Outcome of the „Failed State”?*, w: *Neoliberal Governmentality and the Future of the State in the Middle East and North Africa*, red. E. Akçah, New York 2016, s. 98.

¹³ B. Kaussler, G.P. Hastedt, *US Foreign Policy towards the Middle East. The Realpolitik of Deceit*, London–New York 2017, s. 87.

Pod koniec 2011 r. ofensywa Huti uległa zahamowaniu z powodu konfliktu na tle religijnym przeciwko radykalnym salafitom.

W wyniku rewolucyjnej fali Arabskiej Wiosny na początku 2011 r. w Jemenie wybuchły masowe protesty przeciwko władzy¹⁴. Po mediacji Rady Współpracy Zatoki Perskiej (Gulf Cooperation Council – GCC) z urzędu ustąpił Ali Abd Allah Salih – wieloletni prezydent Jemenu (V 1990 – II 2012), a wcześniej prezydent Jemenu Północnego (VII 1978 – V 1990). Władzę po nim przejął Abd Rabbuh Mansur Hadi (II 2012 – IV 2022), pełniący wcześniej funkcję wiceprezydenta (X 1994 – II 2012). Ten krótkookresowy sukces GCC okazał się iluzoryczny w dłuższej perspektywie czasowej¹⁵. Wykorzystując niestabilność w państwie, Huti, we współpracy z byłym prezydentem Salihem, zwiększyli aktywność militarną i we wrześniu 2014 r. zajęli stolicę w Sanie. W styczniu 2015 r. przeprowadzili zamach stanu, zmuszając do ustąpienia prezydenta Hadiego i rząd oraz ogłaszając przejęcie władzy w całym kraju¹⁶. W praktyce w kolejnych latach musieli walczyć o jego poszczególne terytoria, zarówno z siłami lojalnymi wobec uznawanego na arenie międzynarodowej prezydenta, jak i z plemionami sunnickimi. Jednocześnie działalność nasilili bojownicy Al-Kaidy Półwyspu Arabskiego, przejmując kontrolę nad szeregiem miejscowości na południu kraju i rozprzestrzeniając wpływy również w innych jego rejonach¹⁷. Swoją aktywność zaznaczyły także Państwo Islamskie (Islamic State – IS) i inne sunnickie organizacje terrorystyczne. W wyniku działań zbrojnych powyższych podmiotów doszło w Jemenie do faktycznego rozpadu struktur państwa¹⁸.

W marcu 2015 r. powstała koalicja arabska pod przywództwem Arabii Saudyjskiej¹⁹. Rozpoczęła ona działania zbrojne po stronie sił prezydenta Hadiego, a przeciwko Huti, zwolennikom byłego prezydenta Saliha i radykałom sunnickim. Państwa koalicji przeprowadziły serie bombardowań z powietrza w zachodniej części kraju, a także wysłały jednostki pancerne i siły specjalne oraz ustanowiły blokadę morską²⁰. Operacjami tej koalicji *de facto* dowodziło Centralne Dowództwo Stanów Zjednoczonych (United States Central Command – US CENTCOM)²¹. Siły Zbrojne USA wspierały ją również pod względem logistycznym i wywiadowczym²² oraz sprzedając broń. Na początku

¹⁴ M. Brylew, *Ansar Allah – jemeński Hezbollah?*, w: *Bliski Wschód na rozdrożu...*, s. 135.

¹⁵ J. Worrall, op. cit., s. 168.

¹⁶ I.J. Chang, *China and Yemen's Forgotten War*, „United States Institute of Peace Brief” 2018, nr 241, s. 2, <https://www.jstor.org/stable/resrep20161?seq=1> (dostęp: 14 VII 2019).

¹⁷ F. Khosrokhavar, op. cit., s. 89–90.

¹⁸ B. Wróblewski, *Odrębność państwowa Jordanii w optyce obserwatorów brytyjskich w latach 1946–1957*, „Dzieje Najnowsze” 2017, R. XLIX, nr 3, s. 176.

¹⁹ Obok Arabii Saudyjskiej w jej skład weszły Zjednoczone Emiraty Arabskie (ZEA), Senegal, Maroko, Sudan i do 2017 r. Katar.

²⁰ J. Worrall, op. cit., s. 169.

²¹ B. Kaussler, G.P. Hastedt, op. cit., s. 22.

²² K.C. Ulrichsen, op. cit., s. 204–206.

2021 r. prezydent Joe Biden zapowiedział zakończenie wsparcia dla koalicji arabskiej w Jemenie, w tym sprzedaży jej broni, co nie w pełni zostało wdrożone. Huti z kolei korzysta z pomocy militarnej ze strony Iranu, a od 2017 r. także Kataru²³. Jemen stał się jedną z aren wojny zastępczej, prowadzonej między Arabią Saudyjską a Iranem o wpływy w regionie Bliskiego Wschodu²⁴. Szczególnie zaciekle walki toczyły się między marcem a lipcem 2015 r. o Aden, który ostatecznie został odbity z rąk Huti. Według Yemen Data Project od marca 2015 do końca czerwca 2023 r. w wyniku nalotów koalicji ofiarami padło 19 226 cywilów, w tym 8983 osoby poniosły śmierć²⁵. Prowadzone przez Organizację Narodów Zjednoczonych rozmowy doprowadziły w grudniu 2018 r. do zawarcia Porozumienia sztokholmskiego dotyczącego wymiany jeńców i więźniów wojennych oraz zaprzestania działań zbrojnych w mieście portowym Al-Hudajda. O ile w 2020 i 2022 r. doszło do wymiany zatrzymanych, o tyle kolejne ofensywy Huti i koalicji arabskiej zniweczyły plan ograniczenia działań zbrojnych. ONZ nie zaprzestał jednak rozmów na rzecz zakończenia wojny i politycznego rozwiązania konfliktu w Jemenie, w tym ustanowienia rządu przejściowego. 2 kwietnia 2022 r. udało się wprowadzić dwumiesięczne zawieszenie broni, przedłużane dwukrotnie w czerwcu i sierpniu. Przez te pół roku liczba ofiar w wyniku przemocy politycznej była najniższa od stycznia 2015 r. W październiku 2022 strony nie zgodziły się na przedłużenie rozejmu, jednak mimo to w kraju utrzymuje się relatywny spokój²⁶.

Stosunki Chińskiej Republiki Ludowej z Jemenem

Jemen Północny był w grupie państw, które dość szybko poparły ogłoszoną w 1949 r. podmiotowość Chińskiej Republiki Ludowej. Uczynił to w 1955 r. po konferencji w Bandungu inicjującej proces powstania Ruchu Państw Niezaangażowanych (Non-Aligned Movement – NAM). Z regionu Bliskiego Wschodu znalazł się w pierwszej trójce państw, obok Egiptu i Syrii, które uznały władze ChRL. Chiny mogły także liczyć na poparcie Jemenu Północnego w wielu sprawach na forum ONZ²⁷. Pod koniec lat pięćdziesiątych XX w. zaczęły kierować do Jemenu Północnego pomoc rozwojową. Wynikało to głównie z faktu postrzegania go jako państwo z potencjałem rewolucyjnym. Działanie to miało umocnić w regionie antykolonialny i antyzachodni wizerunek

²³ B. Kaussler, G.P. Hastedt, op. cit., s. 83.

²⁴ Ibidem, s. 89.

²⁵ Yemen Data Project, <https://yemendataproject.org/> (dostęp: 2 VII 2023).

²⁶ United Nations, *Truce Providing Serious Opportunity for Ending Yemen's Long Conflict, Briefers Tell Security Council*, <https://press.un.org/en/2023/sc15258.doc.htm> (dostęp: 3 VII 2023).

²⁷ J.F. Copper, *China's Foreign Aid and Investment Diplomacy*, t. 3: *Strategy Beyond Asia and Challenges to the United States and the International Order*, New York 2016, s. 109.

Chin. Ze względu na bardzo niski poziom rozwoju gospodarczego Królestwa Jemenu nawet niewielka pomoc była dostrzegalna i wpływała na nastroje społeczne²⁸. W 1958 r. Pekin przyznał temu państwu pożyczkę w wysokości 16,3 mln dolarów na budowę pierwszej nowoczesnej autostrady ze stolicy Sany do miasta portowego Al-Hudajda położonego nad Morzem Czerwonym, a ponadto na budowę fabryki papierosów i szkła. Dodatkowo udzielił mu wsparcia technicznego w zakresie realizacji tych przedsięwzięć. W związku z inwestycjami w krótkim czasie liczba chińskich pracowników w Jemenie osiągnęła pułap 800 osób, co stanowiło najwyższy poziom wśród państw Bliskiego Wschodu. Jednocześnie na początku 1959 r. Pekin wysłał do Jemenu Północnego 10 tys. ton pszenicy, aby ograniczyć niedobory żywności w państwie²⁹.

W 1964 r. Chiny przyznały JRA dodatkowe 26 mln dolarów nieoprocenowanej pożyczki na budowę kolejnej drogi i zakup dóbr konsumpcyjnych. W tym samym czasie prezydent Jemenu Północnego odwiedził Pekin, co zaowocowało podpisaniem układu o przyjaźni, zawierającego także zapis o pomocy wojskowej. Było to szczególnie ważne dla rządu tego państwa ze względu na trwający w nim konflikt wewnętrzny. Spośród przebywających ówczesnie na terytorium Jemenu Północnego ok. 3300 obywateli ChRL, niektórzy mieli brać udział w działaniach zbrojnych. Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX w. władzę w JRA przejęły stronnictwa lewicowe, co jeszcze bardziej zbliżyło Chiny i Jemen Północny. W 1970 r. Pekin wysłał 5 tys. ton pszenicy dla wsparcia partnera w obliczu suszy oraz zwiększył wolumen dostaw uzbrojenia i sprzętu wojskowego. W 1972 r. zaofiarował kolejną pożyczkę, tym razem w wysokości 20,2 mln dolarów. Pozwoliło to ChRL stać się głównym dostawcą pomocy Jemenowi Północnemu, wyprzedzając w tym zakresie Związek Radziecki³⁰. W kolejnych latach Pekin umacniał swoją pozycję w Jemenie Północnym, wyraźnie faworyzując go przed południowym sąsiadem. Kontynuował wzmożone wsparcie gospodarcze i współrealizował liczne projekty, w tym głównie w obszarze infrastruktury drogowej, służby zdrowia, przemysłu tekstylnego, paliwowego i rolnictwa³¹.

Po ogłoszeniu niepodległości przez Jemen Południowy i utratę wsparcia ze strony Wielkiej Brytanii, ChRL zaczęła również do tego państwa kierować pomoc rozwojową. Sytuację tę próbował także wykorzystać Związek Radziecki, który poprzez wsparcie gospodarcze liczył na zdobycie silnego przyczółku w Arabii Południowej. Doprowadziło to do nasilonej rywalizacji między Moskwą a Pekinem w Jemenie Południowym³². W 1968 r. Pekin udzielił mu pożyczki w wysokości 12 mln dolarów na budowę autostrady oraz sieci

²⁸ Idem, *China's Foreign Aid. An Instrument of Peking's Foreign Policy*, Lanham 1976, s. 78.

²⁹ Idem, *China's Foreign Aid and Investment...*, s. 109.

³⁰ Ibidem, s. 109–110.

³¹ Idem, *China's Foreign Aid in 1978*, „Contemporary Asian Studies” 1979, nr 8 (29), s. 37.

³² Ibidem.

studni wzdłuż jej trasy. W 1970 r. przekazał L-DRJ pożyczkę bezodsetkową w wysokości 43 mln dolarów na budowę trzech kolejnych dróg. Do realizacji inwestycji do Jemenu Południowego trafiło 400 chińskich robotników, a wraz z nimi instruktorzy wojskowi szkolący armię nowo powstałego państwa. Chiny zaangażowały się w wojnę domową w L-DRJ oraz wsparły marksistowską rebelię w Zofar – zachodniej prowincji sąsiedniego Omanu. W 1972 r. Pekin i Aden podpisały umowę o współpracy gospodarczej i technicznej, a w styczniu 1973 r. ChRL przekazała partnerowi kolejną bezodsetkową pożyczkę w kwocie 22,7 mln dolarów na zakup chińskich towarów. Spowodowało to, że pomoc ChRL dla L-DRJ była czterokrotnie większa od wsparcia ze strony ZSRR, a Jemen Południowy stał się największym odbiorcą chińskiej pomocy w regionie³³. W kolejnych latach Moskwa znacząco zwiększyła jednak wsparcie dla tego państwa, a co za tym idzie umocniła w nim swoje wpływy³⁴. Było to czytelne dla Chin, których władze niejako musiały się pogodzić z dominacją Związku Radzieckiego w Jemenie Południowym³⁵.

Po zjednoczeniu Jemenu w 1990 r. Chiny podtrzymały kontakty gospodarcze z nowym państwem. Jednym z głównych obszarów współpracy stał się handel bronią. W latach 1989–1999 wyeksportowały do Jemenu uzbrojenie i sprzęt wojskowy o wartości 150 mln dolarów. Poziomu tego nie można porównywać z Iranem, któremu w tym czasie Pekin sprzedał broń o wartości ponad 1,4 mld dolarów. Mimo to kwota ta plasowała Jemen wśród jej głównych odbiorców spośród państw Bliskiego Wschodu³⁶. Jemen miał z kolei pewne znaczenie dla Chin jako producent ropy naftowej, tym bardziej że dla Pekinu ważna była dywersyfikacja źródeł tego surowca. W latach osiemdziesiątych XX w. większość ropy naftowej importowanej przez Chiny z Półwyspu Arabskiego pochodziła, nie jak obecnie, z Arabii Saudyjskiej, a z Jemenu i w pewnym stopniu Omanu³⁷.

Polityczne aspekty podejścia ChRL do wojny domowej w Jemenie

W 2011 r. w trakcie Arabskiej Wiosny ChRL zaangażowała się w proces pokojowej zmiany władzy w Jemenie. Była członkiem tzw. grupy dziesięciu („Group of Ten”) złożonej z pięciu stałych członków Rady Bezpieczeństwa

³³ Idem, *China's Foreign Aid and Investment...*, s. 110.

³⁴ F. Fukuyama, *New Directions for Soviet Middle East Policy in the 1980s. Implications for the Atlantic Alliance*, w: *The Middle East and the Western Alliance*, red. S.L. Spiegel, London–New York 2016, s. 129.

³⁵ J.F. Copper, *China's Foreign Aid in 1978...*, s. 38–39.

³⁶ Y. Shichor, *Maximising Output while Minimising Input. Change and Continuity in China's Middle East Policy*, w: *Chinese Foreign Policy under Xi*, red. H.T. Boon, London–New York 2017, s. 120.

³⁷ Idem, *Sweet and Sour. Sino-Saudi Crude Collaboration and US-Crippled Hegemony*, w: *Sino-U.S. Energy Triangles Resource Diplomacy under Hegemony*, red. D. Zweig, Y. Hao, London–New York 2016, s. 76.

ONZ oraz Arabii Saudyjskiej, Omanu, ZEA i Unii Europejskiej. Jej prace doprowadziły do pojawienia się Inicjatywy GCC polegającej na zrzeczeniu się urzędu przez prezydenta Saliha. Główny zainteresowany próbował podważyć inicjatywę poprzez skłócenie Pekinu i Moskwy z Zachodem. Nie udało mu się to jednak i ostatecznie 23 listopada 2011 r. został zmuszony do jej zatwierdzenia i przekazania władzy wiceprezydentowi Hadiemu. Mimo że Chiny podczas negocjacji nie objęły przewodniej roli w żadnym z obszarów tematycznych, to ich przedstawiciele uczestniczyli w licznych spotkaniach i poparli proces wdrażania inicjatywy w życie³⁸. Było to o tyle zaskakujące, że jedną z głównych zasad w polityce zagranicznej ChRL jest nieingerencja w sprawy wewnętrzne państw.

W pierwszych latach prezydentury Xi Jinping (III 2013 – obecnie) był w mniejszym stopniu bezpośrednio zaangażowany w sprawy Bliskiego Wschodu niż jego poprzednik Hu Jintao (III 2003 – III 2013)³⁹. Pekin nie posiadał spójnej strategii działania wobec Jemenu i niechętny był podjęciu się dyplomatycznej interwencji na rzecz zahamowania konfliktu zbrojnego. Jednocześnie jednak zależało mu na szybkim jego zakończeniu i przywróceniu długoterminowej stabilności w państwie. Było to ważne dla ChRL z punktu widzenia realizacji w regionie strategicznych interesów w zakresie bezpieczeństwa i rozwoju. Z tego względu Pekin gotowy był poprzeć ugrupowania, które dawały największą nadzieję na wprowadzenie w życie tego scenariusza. Początkowo pokładał wiarę w działania Huti wspieranych przez swojego regionalnego partnera – Iran⁴⁰. W tym czasie Chiny wspierały prace inicjatywy Konferencji Dialogu Narodowego (National Dialogue Conference – NDC), prowadzone w Sanie między 18 marca 2013 a 24 stycznia 2014 r. Obejmowała ona kwestie ustrojowe, ekonomiczne i praw człowieka w Jemenie. Pekin poparł porozumienie wypracowane przez NDC, które obejmowało projekt nowej konstytucji Jemenu, reformę systemu wyborczego i plan przeprowadzenia wyborów powszechnych⁴¹.

Gdy w styczniu 2015 r. Huti przeprowadzili zamach stanu, Chiny poparły rezolucję Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 2201 z 15 lutego 2015 r. Wezwała ona Huti do natychmiastowego i bezwarunkowego wycofania sił z instytucji rządowych w Sanie oraz przestrzegania postanowień inicjatyw GCC i NDC. Zgodnie z przewidywaniami żądania te zostały zignorowane⁴². W związku z tym

³⁸ I.J. Chang, op. cit., s. 2.

³⁹ M. Lanteigne, *Chinese Foreign Policy. An Introduction*, London–New York 2016, s. 200.

⁴⁰ S. Ramani, *China's Role in the Yemen Crisis*, „The Diplomat”, 11 VIII 2017, <https://thediplomat.com/2017/08/chinas-role-in-the-yemen-crisis/> (dostęp: 14 VII 2019).

⁴¹ J.C. Finley, *Yemen concludes National Dialogue Conference*, 26 I 2014, <https://www.upi.com/blog/2014/01/26/Yemen-concludes-National-Dialogue-Conference/2271390766248/> (dostęp: 18 VII 2019).

⁴² United Nations, *Resolution 2201 (2015). Adopted by the Security Council at its 7382nd meeting, on 15 February 2015*, New York, 15 II 2015, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2201> (dostęp: 14 VII 2019).

w marcu 2015 r. koalicja pod przywództwem Arabii Saudyjskiej rozpoczęła działania zbrojne przeciwko Huti, których chciała zmusić do pokojowego uregulowania sporu⁴³. Chiny tradycyjnie sprzeciwiały się stosowaniu siły zbrojnej w rozwiązywaniu konfliktów, dlatego nie wsparły działań koalicji. Przekonały również swojego najbliższego partnera sunnickiego – Pakistan, aby nie brał udziału w operacjach zbrojnych koalicji⁴⁴. Zgodnie z promowanymi zasadami polityki zagranicznej wzywał strony do zawieszenia broni i zachęcał społeczność międzynarodową do rozwiązania konfliktu drogą dyplomatyczną. Po rozpoczęciu nalotów prezydent Xi Jinping zatelefonował do króla Arabii Saudyjskiej – Salmana ibn Abd al-Aziza Al-Sauda (I 2015 – obecnie), wyrażając niepokój eskalacją wojny w Jemenie i przekonując go o konieczności jej zakończenia metodami politycznymi⁴⁵. Ponieważ Pekin nie chciał zniechęcić do siebie Saudyjczyków i innych członków koalicji, to wyciszył oficjalną krytykę jej działań. Nieoficjalnie władze ChRL bardzo niechętnie odnosiły się do operacji zbrojnych GCC. Niektórzy z oficjeli wprost twierdzili, że interwencja ma charakter agresji i pogłębia poziom destabilizacji Jemenu⁴⁶. Aby zdynamizować stosunki z Bliskim Wschodem Xi Jinping planował odbyć w kwietniu 2015 r. swoją pierwszą podróż do tego regionu, a konkretnie do Egiptu i Arabii Saudyjskiej. Odwołał jednak te wizyty, powołując się na wzrastającą niestabilność wywołaną nasilającym się konfliktem w Jemenie⁴⁷.

6 kwietnia 2015 r. z powodu nasilonych walk ChRL tymczasowo zamknęła ambasadę w Sanie. Huti wysłali swoje delegacje do Teheranu, Moskwy i Pekinu, aby zapewnić sobie wsparcie polityczne z ich strony na forum międzynarodowym. W przypadku trzeciej ze stolic praktycznie nic nie udało im się ugrać⁴⁸. Mimo skrywanej niechęci wobec interwencji zbrojnej Pekin poparł wszystkie rezolucje Rady Bezpieczeństwa ONZ dotyczące Jemenu. W rezolucji nr 2216 z 14 kwietnia 2015 r. zgodził się na wprowadzenie embarga na dostawy broni, zamrożenie aktywów oraz zakaz wyjazdu z kraju przywódców Huti i stronnictwa byłego prezydenta Saliha⁴⁹. Decyzja Chin pokazała rozdźwięk między Pekinem a Moskwą w sprawie Jemenu. Rosji

⁴³ M. Bylew, op. cit., s. 139.

⁴⁴ A. Panda, *Pakistan's Neutrality in the Yemen Crisis. Brought to You by China*, „The Diplomat”, 28 IV 2015, <https://thediplomat.com/2015/04/pakistans-neutrality-in-the-yemen-crisis-brought-to-you-by-china/> (dostęp: 18 VII 2019).

⁴⁵ R. Lee, *Implications of the War in Yemen on China*, 10 VI 2015, <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2015/06/2015610104657143413.html> (dostęp: 18 VII 2019).

⁴⁶ S. Ramani, op. cit.

⁴⁷ M. Lanteigne, op. cit., s. 200.

⁴⁸ H. Almasari, A. Fitch, *Yemen's Houthis Seek Iran, Russia and China Ties*, „The Wall Street Journal”, 6 III 2015, <https://www.wsj.com/articles/yemens-houthis-seek-iran-russia-and-china-ties-1425664867> (dostęp: 18 VII 2019).

⁴⁹ United Nations, *Resolution 2216 (2015). Adopted by the Security Council at its 7426th meeting, on 14 April 2015*, New York, 14 IV 2015, [https://www.undocs.org/S/RES/2216%20\(2015\)](https://www.undocs.org/S/RES/2216%20(2015)) (dostęp: 14 VII 2019).

blizsze pozostawało stanowisko protestującego przeciwko rezolucji Iranu i ostatecznie wstrzymała się od głosu. Chiny z kolei coraz wyraźniej chyliły się ku zacieśnianiu współpracy z Arabią Saudyjską. Dla Pekinu był to przejaw pragmatycznej kalkulacji. Uznał on, że sprawa Jemenu jest znacznie ważniejsza dla Arabii Saudyjskiej niż dla Rosji, a nawet dla Iranu. Podejmując działania na forum ONZ dbał jednak, aby nie zrazić do siebie państw, które są jego głównymi partnerami w balansowaniu wpływów Stanów Zjednoczonych i ich sojuszników na Bliskim Wschodzie. Ponadto Pekin wykazał dużą wrażliwość na stanowisko Teheranu w ważniejszych dla niego negocjacjach dotyczących porozumienia nuklearnego⁵⁰. Natomiast w stosunkach z Moskwą podtrzymał poparcie dla jej działań w Syrii i wstrzemięźliwość w sprawie wschodniej Ukrainy.

Strategiczne kalkulacje Pekinu jeszcze wyraźniej ewoluowały pod koniec 2015 r., kiedy ofensywa Huti wyhamowała, a siły prezydenta Hadiego zdołały odbić Aden. W styczniu 2016 r. prezydent Xi Jinping odwiedził Arabię Saudyjską i ogłosił swoje poparcie dla uznawanego przez większość państw na świecie „prawowitego rządu Jemenu” i prezydenta Hadiego. Jednocześnie we wspólnym oświadczeniu z saudyjskim królem Salmanem Al-Saudem ogłosił poparcie dla zjednoczonego, niepodległego i suwerennego Jemenu⁵¹. Tym samym Pekin oficjalnie poparł frakcje prosaudyjskie. Nowe podejście uzasadniała utrata wiary w możliwość zaprowadzenia porządku w państwie przez Huti. W wyniku zmiany sytuacji na froncie bardziej przekonujący dla chińskich władz zaczął być proponowany przez popieranego na arenie międzynarodowej prezydenta Hadiego projekt zjednoczenia Jemenu pod swoimi autorytarnymi rządami. Ponadto Pekin chciał umocnić partnerstwo z Arabią Saudyjską, zarówno w obszarze gospodarczym, jak i bezpieczeństwa. Bliższa współpraca z Rijadem pozwolić miała na bardziej elastyczne balansowanie między Iranem i Arabią Saudyjską. Wielość opcji działania miała z kolei umożliwić ChRL maksymalizację wpływów geopolitycznych na Bliskim Wschodzie. Arabia Saudyjska traktowana jest przez Pekin jako kluczowa brama do sunnickiej części świata arabskiego na Bliskim Wschodzie i w Afryce. Współpraca staje się naturalna, tym bardziej że Rijad popiera stanowisko Pekinu w kluczowych dla niego kwestiach, w tym wobec Tajwanu, prowincji Sinciang i Morza Południowochińskiego⁵².

3 grudnia 2016 r. rzecznik chińskiego MSZ – Geng Shuang (IX 2016 – VII 2020) w oświadczeniu odniósł się do kwestii powołania przez Huti Rządu Ocalenia Narodowego (National Salvation Government). Potwierdził poparcie

⁵⁰ I.J. Chang, op. cit., s. 2–3.

⁵¹ B. Blanchard, *China Offers Support for Yemen Government as Xi Visits Saudi Arabia*, 20 I 2016, <https://www.reuters.com/article/us-saudi-china-yemen-idUSKCN0UY0C1> (dostęp: 18 VII 2019).

⁵² I.J. Chang, op. cit., s. 1–2.

dla jedyne go legalnego rządu Jemenu oraz potępił unilateralizm działań podmiotów, które komplikują sytuację w państwie. Jednocześnie wezwał strony do negocjacji nad wypracowaniem porozumienia, które byłoby zgodne z rezolucjami Rady Bezpieczeństwa ONZ i akceptowalne dla wszystkich zainteresowanych⁵³. W związku z postawą Chin Huti wysłali do Pekinu kolejną delegację, która próbowała przekonać władze ChRL do swoich racji. Spotkała się ona m.in. z dyrektorem generalnym Departamentu ds. Zachodniej Azji i Północnej Afryki Dengiem Li. Pekin ponowił stanowisko konieczności szukania pokojowej drogi zakończenia konfliktu i otwartości na dialog ze wszystkimi jego stronami. Wizyta nie przyniosła jednak zmian w jego podejściu wobec wojny w Jemenie. Aby uniknąć napięć w stosunkach z Iranem, Chiny wezwały społeczność międzynarodową do wspólnych wysiłków dyplomatycznych, uwzględniających wszystkie zainteresowane państwa i stronnictwa. Działanie to miało złagodzić wrażenie, że postawa Chin przechyliła się w stronę stanowiska Saudyjczyków⁵⁴.

Przedstawiciele ChRL uczestniczyli w negocjacjach prowadzonych z Huti w ramach ONZ, jednak ich trzy rundy zakończyły się niepowodzeniem. Z powodu okupowania przez Huti miasta portowego Al-Hudajda, przez które ONZ chciał dostarczać pomoc humanitarną dla mieszkańców Jemenu, zawieszona została komunikacja między stronami. Latem 2017 r. Pekin podjął się mediacji na rzecz reaktywowania rozmów. Ambasador ChRL w Jemenie – Tian Qi próbował zaaranżować spotkanie przedstawiciela ONZ i Huti, jednak druga ze stron odrzuciła tę propozycję. Mimo że działania te okazały się bezowocne, to przedstawiciele Huti i stronnictwa Saliha podziękowali chińskim władzom za obiektywne i bezstronne podejście oraz wyrazili chęć utrzymywania bliskiej komunikacji z Pekinem⁵⁵.

Pochodzący z Jordanii Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Praw Człowieka (United Nations High Commissioner for Human Rights – UNHCHR) Zeid Raad Al Hussein (IX 2014 – VIII 2018) wezwał do przeprowadzenia międzynarodowego dochodzenia w sprawie zbrodni w Jemenie. Jesienią 2017 r. Chiny poparły tę ideę mimo sprzeciwu Arabii Saudyjskiej i jej regionalnych sojuszników oraz Stanów Zjednoczonych. Delegat Chin stwierdził, że posunięcie takie sprzyjałoby politycznemu rozwiązaniu kryzysu w Jemenie⁵⁶. Decyzja ta pokazała, że stanowisko Chin nie stało się jednostronne. 15 maja 2019 r. przedstawiciel Chin w Radzie Bezpieczeństwa ONZ Ma Zhaoxu (I 2018 – VII 2019) przekonywał strony konfliktu, aby przede

⁵³ P. Bielicki, *Uwarunkowania polityczno-ekonomiczne polityki Chińskiej Republiki Ludowej na Bliskim Wschodzie*, „Polityka i Społeczeństwo” 2018, nr 2 (16), s. 26–27.

⁵⁴ S. Ramani, op. cit.

⁵⁵ I.J. Chang, op. cit., s. 3.

⁵⁶ T. Miles, *China Backs U.N. Call for Justice in Yemen, U.S. and Saudis Don't*, 13 IX 2017, <https://www.reuters.com/article/us-yemen-security-un/china-backs-u-n-call-for-justice-in-yemen-u-s-and-saudis-dont-idUSKCN1BO0ZW> (dostęp: 18 VII 2019).

wszystkim kierowały się interesem swojego narodu i przywróciły rozmowy dyplomatyczne w celu osiągnięcia długotrwałego i holistycznego rozwiązania konfliktu⁵⁷. Aby było to możliwe, akcentował potrzebę uwzględnienia stanowisk wszystkich zainteresowanych aktorów wewnętrznych i zewnętrznych. Równocześnie nawoływał społeczność międzynarodową do wzmoczenia wysiłków humanitarnych w Jemenie⁵⁸.

Przełomem miało okazać się odmrożenie stosunków między Arabią Saudyjską i Iranem, w czym istotną rolę odegrały Chiny. Prowadzone od kilku lat w Iraku mediacje między tymi państwami zostały wsparte przez Pekin, co doprowadziło do zawarcia tam 10 marca 2023 r. porozumienia o wznowieniu zawieszonych w 2016 r. stosunków dyplomatycznych, wzajemnym respektowaniu suwerenności i odbudowie współpracy w zakresie bezpieczeństwa, handlu i kultury. Dla Pekinu porozumienie to nadal jest kluczowe w kontekście wypychania interesów amerykańskich z Bliskiego Wschodu, który jest głównym dostawcą surowców energetycznych dla chińskiej gospodarki. Porozumienie to może doprowadzić do złagodzenia konfliktów zastępczych prowadzonych między Iranem i Arabią Saudyjską, w tym w Jemenie, Syrii, Iraku, Libanie i Bahrajnie. Z powodu licznych sprzeczności interesów trwałość porozumienia budzi jednak spore wątpliwości. Zastępca stałego przedstawiciela Chin przy ONZ Geng Shuang (VII 2020 – obecnie) w kwietniu 2023 r. zaapelował do stron konfliktu w Jemenie o działanie w interesie Jemeńczyków i spotkanie się w ramach negocjacji pokojowych w połowie drogi oraz wystrzeganie się prowokacyjnych działań, żeby uniknąć ponownej eskalacji konfliktu⁵⁹. Jednocześnie Chiny wspierają rozmowy pokojowe, w tym skutecznie naciskają na Saudyjczyków, aby nie kontynuowali nalotów⁶⁰.

Gospodarcze i humanitarne aspekty podejścia ChRL do wojny domowej w Jemenie

Dla administracji prezydenta Xi Jinpinga znaczenie Bliskiego Wschodu wzrosło ze względu na plan przeprowadzenia przez niego ważnych odcinków sztafetowego projektu „Jeden pas, jedna droga” („One Belt, One Road” – OBOR).

⁵⁷ *UN Officials Urge Parties to Yemen Conflict to Move towards Lasting Political Settlement*, 16 V 2019, http://www.xinhuanet.com/english/2019-05/16/c_138061613.htm (dostęp: 14 VII 2019).

⁵⁸ *United Nations, Parties to Yemen Conflict Must Set Differences aside, Move towards Lasting Political Settlement, Special Envoy, Other Officials Tell Security Council*, 15 V 2019, <https://www.un.org/press/en/2019/sc13809.doc.htm> (dostęp: 14 VII 2019).

⁵⁹ *United Nations, Truce Providing...*

⁶⁰ R. Grim, *To Help End the Yemen War, All China Had to Do Was Be Reasonable*, 7 IV 2023, <https://theintercept.com/2023/04/07/yemen-war-ceasefire-china-saudi-arabia-iran/> (dostęp: 3 VII 2023).

Ponadto wiele państw z regionu zgłosiło akces do tworzonego przez ChRL Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych (Asian Infrastructure Investment Bank – AIIB), w tym Arabia Saudyjska, Egipt, Iran, Izrael, Jordania, Katar, Kuwejt, Oman, Turcja i ZEA⁶¹. Region ten niezmiennie pozostaje też głównym źródłem surowców energetycznych dla chińskiej gospodarki. W 2014 r. z Bliskiego Wschodu Chiny importowały ponad 50% ropy naftowej, w tym z Arabii Saudyjskiej 16%, z Omanu 10% oraz Iranu i Iraku po 9%⁶². W tym samym roku z regionu zaimportowano ponad 40% ciekłego gazu ziemnego, z czego 34% z Kataru i 5% z Jemenu⁶³. Zacieśnianie partnerstwa gospodarczego z państwami regionu, w tym przede wszystkim z Arabią Saudyjską, to bardzo ważny motyw wpływający na politykę ChRL w regionie. W kolejnych latach Chiny zwiększały import ropy naftowej z Arabii Saudyjskiej, stając się jej największym odbiorcą na świecie.

Dla ChRL, jako największego na świecie mocarstwa handlowego, niezwykle ważną kwestią jest zapewnienie swobody żeglugi na szlakach morskich⁶⁴. Wynika to z faktu, że aż 95% międzynarodowej wymiany handlowej odbywa się drogą morską. Strategiczne znaczenie ma m.in. Zatoka Adeńska, przez którą przechodzi ok. 12% wolumenu towarów światowej wymiany handlowej. Tą drogą transportowana jest większość towarów przemysłowych z Chin do Europy i część ropy naftowej z Półwyspu Arabskiego i Afryki Północnej do Chin. Utrzymanie wolności żeglugi w tak ważnych punktach, jak zlokalizowanej u wejścia do Zatoki Adeńskiej cieśninie Bab al-Mandab i w sąsiednim Kanale Sueskim ma ogromne znaczenie z punktu widzenia zabezpieczenia chińskich inwestycji zagranicznych. Z perspektywy handlu międzynarodowego są to obszary o wadze strategicznej dla Chin, prawie tak istotnej jak cieśnina Malakka u wyjścia Morza Południowochińskiego⁶⁵.

W XXI w. Chiny pozostały ważnym partnerem handlowym Jemenu. Udzieliły mu kilku pożyczek i subwencji na rozwój i współpracę techniczną. Prezydenci Salih i Hadi aktywnie zachęcali chińskie władze i przedsiębiorstwa do inwestowania w Jemenie. Przykładowo podczas wizyty w Pekinie w listopadzie 2013 r. prezydent Hadi przekonywał do inwestowania w sektorze energetycznym, wydobywczym i infrastrukturalnym. Strony podpisały

⁶¹ M. Lanteigne, op. cit., s. 201.

⁶² F. Wu, H. Zhang, *Introduction. A Rising China and the Future of World Resources*, w: *China's Global Quest for Resources. Energy, Food and Water*, red. F. Wu, H. Zhang, London–New York 2017, s. 5.

⁶³ H. Zhao, *China's Energy Quest in Southeast Asia. „Mercantilist Rise” Debated*, w: *China's Global Quest...*, s. 143.

⁶⁴ M. Tai, *US–China Relations in the Twenty-First Century. A Question of Trust*, London–New York 2015, s. 161.

⁶⁵ J. Li, Ch. Zhao, L. Zhang, H. Cao, H. Zhang, *China-EU Political Relations*, w: *China-EU Relations. Reassessing the China-EU Comprehensive Strategic Partnership*, red. H. Zhou, Beijing 2017, s. 59–60.

porozumienie o współpracy gospodarczej i technicznej oraz porozumienie o wzmocnionej współpracy edukacyjnej⁶⁶. Ponadto Chiny zdecydowały się wybudować w Jemenie elektrownie gazowe i udzielić państwu kredytu w wysokości 508 mln dolarów na rozbudowę portów przeładunkowych w Adenie i Mokce⁶⁷.

W wymiarze gospodarczym w stosunku do sytuacji w Jemenie Pekin kierował się pragmatyzmem. Mimo że na początku 2015 r. panował tam chaos wywołany nasilonymi działaniami zbrojnymi, to Chiny utrzymywały w nim swoje interesy gospodarcze. Realizowały w tym czasie czternaście przedsięwzięć, głównie w obszarze wydobywania ropy naftowej, telekomunikacji, budownictwa, infrastruktury drogowo-mostowej i rybołówstwa⁶⁸. W dwóch pierwszych miesiącach 2015 r. import ropy naftowej wzrósł o 315% w stosunku do tego samego okresu w 2014 r. Ponadto, pomimo wezwania w lutym 2015 r. Huti do opuszczenia Sany, przedstawiciele Pekinu spotkali się z ich przywódcami, aby omówić możliwości ewentualnej współpracy gospodarczej⁶⁹. Było to ukierunkowane na zabezpieczenie przyszłych interesów ekonomicznych, na wypadek, gdyby ugrupowanie to zdołało przejąć faktyczną władzę w Jemenie. Ponadto Pekin obawiał się, że Huti mogliby zablokować lub utrudnić dostęp do portu przeładunkowego w Adenie, przez który przechodził główny wolumen towarów wysyłanych do Chin. W 2023 r. Chiny zaangażowały się w przepompowanie ok. 1,14 mln baryłek ropy naftowej z unieruchomionego na Morzu Czerwonym w 2015 r. jemeńskiego tankowca *Safer*, wysyłając w tym celu tankowiec *Nautica*. Działanie to wpisywało się w szerszy plan Pekinu umocnienia pozycji Chin na rynku importu ropy naftowej z regionu, dlatego równocześnie Chiny opowiadały się za zniesieniem sankcji gospodarczych nałożonych na Jemen i uwolnieniem jego mocy produkcyjnych surowca⁷⁰.

Z powodu konfliktu zbrojnego i kryzysu gospodarczego Jemen stał się miejscem największego na świecie kryzysu humanitarnego, w tym żywnościowego i przesiedleńczego. W czerwcu 2022 r. ok. 23,4 mln Jemeńczyków (ok. 73% populacji) zależnych było od pomocy humanitarnej, aby przetrwać, z czego ok. 4,3 mln osób stanowili wewnętrzni przesiedleńcy⁷¹. W kolejnych latach wojny sytuacja humanitarna pogarszała się również w wyniku pandemii cholery (2018–2019) i COVID-19 (2020–2021). Szybkie rozprzestrzenianie się

⁶⁶ *China and Yemen*, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zjzg_663340/xybfs_663590/gjlb_663594/2908_663816/ (dostęp: 14 VII 2019).

⁶⁷ I.J. Chang, op. cit., s. 3.

⁶⁸ R. Lee, op. cit.

⁶⁹ A. Taylor, *What Yemen's Crisis Reveals about China's Growing Global Power*, „The Washington Post”, 31 III 2015, https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/03/31/what-yemens-crisis-reveals-about-chinas-growing-global-power/?utm_term=.f946e6b9f419 (dostęp: 18 VII 2019).

⁷⁰ United Nations, *Truce Providing...*

⁷¹ UNHCR, *Yemen Fact Sheet, June 2022*, 16 VIII 2022, s. 2, <https://reliefweb.int/report/yemen/yemen-fact-sheet-june-2022> (dostęp: 3 VII 2023).

chorób było konsekwencją niemożności utrzymania odpowiednich warunków higienicznych i sanitarnych, w tym dostępu do wody pitnej.

Już w 2009 r. chiński rząd przekazał 753 tys. dolarów na wsparcie osób przesiedlonych w wyniku prowadzonych w Jemenie walk. Rozpoczęte w marcu 2015 r. działania zbrojne arabskiej koalicji pogłębiły klęskę głodu. Przede wszystkim wynikało to z faktu, że po kontratakach ze strony Huti zamknęła ona granice państwa i wprowadziła utrudnienia w handlu, w tym blokowała dostawy towarów do portów kontrolowanych przez Huti. Zdecydowanie zareagowała na to Rada Bezpieczeństwa ONZ, w tym delegacja ChRL. Wezwano koalicję do natychmiastowego otwarcia portów morskich i powietrznych dla pomocy humanitarnej⁷². Pekin z podobną determinacją reagował na blokowanie i konfiskowanie przez Huti dostaw żywności i leków oraz stosowanie restrykcji wobec działań przedstawicieli organizacji pomocowych⁷³.

Chiny są członkiem konferencji Przyjaciół Jemenu (Friends of Yemen), która zajmuje się zbieraniem funduszy na rzecz przeciwdziałania problemom społecznym mieszkańców tego państwa. W połowie lipca 2017 r. chiński rząd przekazał pierwszą transzę pomocy humanitarnej dla Jemenu. Wartość wsparcia oszacowana została na 22,5 mln dolarów. Ponadto przeznaczył 70 tys. dolarów na Światowy Program Żywnościowy ONZ (UN World Food Programme – WFP) i 300 tys. dolarów dla WHO na zahamowanie rozprzestrzeniania się cholery w Jemenie⁷⁴. W kolejnych latach Chiny kontynuowały wsparcie humanitarne dla ludności Jemenu. Między 2017 a 2020 r. łącznie dostarczyły do Jemenu 11,7 tys. ton żywności, w tym głównie ryż. Ponadto wysyłały pomoc medyczną do przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się COVID-19, przede wszystkim testy, maseczki i osobisty sprzęt ochronny⁷⁵. Pomoc transportowana jest głównie przez port w Adenie, w którym siedzibę ma rząd prezydenta Hadiego.

Wojskowe aspekty podejścia ChRL do wojny domowej w Jemenie

Zaangażowanie się ChRL w działania w Jemenie w wymiarze wojskowym ma jedynie charakter pośredni. Dla Chin szczególnie ważne jest utrzymanie bezpieczeństwa żeglugi i w miarę możliwości przejęcie kontroli nad kluczowymi

⁷² Agence France-Presse, „There Will be Millions of Victims”. UN Warns of Mass Famine in Yemen over Saudi Blockade of Aid, 9 XI 2017, <https://www.scmp.com/news/world/middle-east/article/2119045/there-will-be-millions-victims-un-warns-mass-famine-yemen> (dostęp: 18 VII 2019).

⁷³ Yemen. Events of 2018, <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/yemen> (dostęp: 14 VII 2019).

⁷⁴ M. Xuequan, *First Batch of China's Emergency Humanitarian Aid Arrives in Yemen*, 17 VII 2017, http://www.xinhuanet.com/english/2017-07/14/c_136442006.htm (dostęp: 18 VII 2019).

⁷⁵ Xinhua, *Chinese Envoy Calls for Efforts to Promote Peace in Yemen*, 13 V 2021, http://www.xinhuanet.com/english/2021-05/13/c_139941926.htm (dostęp: 3 VII 2023).

szlakami morskimi. Pod koniec drugiej dekady XXI w. przez Zatokę Adeńską rocznie przepływało ok. 20 tys. statków, z czego prawie 1,3 tys. chińskich okrętów handlowych. W samym 2008 r. siedem chińskich jednostek zostało zaatakowanych przez somalijskich piratów⁷⁶, a nawet do 20% jednostek w jakiś sposób znajdowało się pod ich presją⁷⁷. W celu wsparcia rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1816 z 2 czerwca 2008 r. dotyczącej zwalczania piractwa morskiego⁷⁸, w grudniu tego roku Chińska Armia Ludowo-Wyzwoleńcza (Chinese People's Liberation Army – PLA) rozmieściła w Zatoce Adeńskiej morską zadaniową grupę konwojową (*escort task force*)⁷⁹. Jednostki wchodzące w skład grupy to standardowo dwie fregaty klasy Jiangkai wspierane przez okręt zaopatrzeniowy klasy Fuchi. Dużym wzmocnieniem było włączenie do grupy między lutym a kwietniem 2015 r. atomowej łodzi podwodnej klasy Han⁸⁰. Poza okrętami wojennymi w skład grupy weszły helikoptery i żołnierze jednostki specjalnej. Chińska grupa realizuje operacje konwojowe na tym akwenie, jak również sąsiednich wodach terytorialnych Somalii⁸¹. Misja w Zatoce Adeńskiej umożliwiła Marynarce Wojennej PLA (PLA Navy – PLAN) zdobycie doświadczeń w zakresie realizacji operacji dalekomorskich, w tym zabezpieczenia logistycznego na dużych dystansach⁸². Było to elementem szerszego procesu zbierania przez PLAN doświadczeń w zakresie realizacji „operacji wojskowych innych niż wojenne”⁸³.

29 marca 2015 r. chińska zadaniowa grupa konwojowa zaprzestała na 109 godzin realizacji rutynowych działań w ramach operacji antypirackiej. Spowodowane to było koniecznością ewakuacji z jemeńskiego miasta portowego Aden 571 obywateli Chin i 225 obywateli dziesięciu innych państw. Zdecydowana reakcja pokazała zarówno wysoki poziom profesjonalizmu

⁷⁶ J.D. Yuan, *The Coming US-China Military Showdown in Asia. Why it Could Happen, and How it Can be Prevented*, w: *New Dynamics in US-China Relations. Contending for the Asia-Pacific*, red. L. Mingjiang, K.M. Kemburi, London–New York 2015, s. 171.

⁷⁷ Y. Dend, *The Elusive Progress. Sino-American Military Relations*, w: *Sino-American Relations. Challenges Ahead*, red. Y. Hao, London–New York 2016, s. 105.

⁷⁸ United Nations, *Resolution 1816 (2008). Adopted by the Security Council at its 5902nd meeting on 2 June 2008*, New York, 2 VI 2008, [https://undocs.org/S/RES/1816\(2008\)](https://undocs.org/S/RES/1816(2008)) (dostęp: 14 VII 2019).

⁷⁹ A. MacDonald, *Access, Assurance and Acceptance*, w: *Facing China as a New Global Superpower. Domestic and International Dynamics from a Multidisciplinary Angle*, red. H. Cao, J. Paltiel, Singapore–New York–London 2016, s. 184.

⁸⁰ J. Henry, *China's Military Deployments in the Gulf of Aden. Anti-Piracy and Beyond*, Paris 2016, s. 19.

⁸¹ M. Li, K.M. Kemburi, A. Hongzhou, *Growth of China's Power. Capabilities, Perceptions, and Practice*, w: *China's Power and Asian Security*, red. M. Li, K.M. Kemburi, London–New York 2015, s. 16.

⁸² J. Yuan, *The Rise of China and the Emerging Order in Asia*, w: *China's Power and Asian Security...*, s. 32.

⁸³ M. Lanteigne, op. cit., s. 112.

marynarzy chińskiej grupy zadaniowej, jak również ich umiejętność improvizacji i adaptacji do nowych zadań⁸⁴. Bezprecedensowe uczestnictwo PLAN w misji antypirackiej i elastyczność działania przy realizacji misji ewakuacyjnej uznane zostały zarówno za przejaw wzrostu odpowiedzialności ChRL za międzynarodowe bezpieczeństwo, jak i kolejny krok ku zwiększeniu jej obecności wojskowej na Bliskim Wschodzie i w Afryce.

Obok piractwa dla Pekinu bardzo ważną kwestią jest zwalczanie międzynarodowego terroryzmu. Ugrupowania terrorystyczne działające w chińskiej prowincji Sinciang współpracują z Al-Kaidą i Państwem Islamskim, które na Bliskim Wschodzie, w tym w Jemenie, mają szczególnie silne komórki. Z tego względu Pekin uważnie monitoruje rozprzestrzenianie się wpływów tych organizacji na obszarze Arabii Południowej. Jednocześnie podejmuje działania na rzecz zwiększenia zdolności antyterrorystycznych PLA, zarówno indywidualnie, jak i kolektywnie, głównie w ramach Szanghajskiej Organizacji Współpracy (Shanghai Cooperation Organisation – SOW/SCO). Przy tym w kwestii przeciwdziałania terroryzmowi postępuje jednak bardzo ostrożnie, aby nie zrazić do siebie konserwatywnej części społeczności muzułmańskiej.

W maju 2015 r. chiński rząd poinformował o negocjacjach dotyczących możliwości lokalizacji w Dżibuti, we wschodnim rogu Afryki swojej pierwszej zagranicznej bazy wojskowej. W lutym 2016 r. rozpoczęła się budowa instalacji w portowym mieście Obock w Dżibuti. To małe państwo ma strategiczne usytuowanie w sąsiedztwie cieśniny Bab al-Mandab. Poza faktem przechożenia przez nią jednego z najważniejszych szlaków handlowych, lokalizacja ta jest także ważna z powodów polityczno-wojskowych. W szerszym promieniu znajdują się liczne punkty zapalne i prowadzone są konflikty zbrojne. Obok Jemenu należy wspomnieć głównie o Somalii, Sudanie Południowym, Republice Środkowej Afryki, Libii, Syrii i Iraku. W Dżibuti już wcześniej zlokalizowane były bazy wojskowe Stanów Zjednoczonych, Francji, Japonii, Hiszpanii i Włoch⁸⁵. Globalny rywal ChRL – USA posiada tam swoją jedyną stałą bazę wojskową w Afryce. Z Camp Lemonnier, w którym stacjonuje ok. 4 tys. żołnierzy amerykańskich, koordynowane są działania na sąsiednich zdestabilizowanych obszarach Jemenu i Somalii⁸⁶. Warto podkreślić, że wojna w Jemenie okresowo ograniczyła możliwość korzystania przez PLAN z portu w Adenie. W związku z tym Pekin musi polegać na bazie w Dżibuti, jak również porcie Salalah w Omanie⁸⁷.

⁸⁴ J. Henry, op. cit., s. 20.

⁸⁵ M. Lanteigne, op. cit., s. 195.

⁸⁶ A. Cheng, *Will Djibouti Become Latest Country to Fall Into China's Debt Trap?*, „Foreign Policy”, 31 VII 2018, <https://foreignpolicy.com/2018/07/31/will-djibouti-become-latest-country-to-fall-into-chinas-debt-trap/> (dostęp: 18 VII 2019).

⁸⁷ A. Lubell, *War in Yemen Compromises China's Naval Strategy*, 15 IV 2015, <https://globalriskinsights.com/2015/04/war-in-yemen-compromises-chinas-naval-strategy/> (dostęp: 18 VII 2019).

Ważnym aspektem wojskowego zaangażowania się Chin w wojnę domową w Jemenie jest sprzedaż broni. Chiny eksportowały broń do Arabii Saudyjskiej i innych państw GCC, które później wykorzystywały ją podczas działań zbrojnych w Jemenie. Już w trakcie operacji „Decisive Storm” przeprowadzonej między 26 marca a 21 kwietnia 2015 r. Arabia Saudyjska używała w Jemenie haubic samobieżnych PLZ-45 zakupionych w 2007 r. od chińskiego koncernu Norinco. Były one wykorzystywane do ostrzału pozycji Huti w zachodniej części państwa⁸⁸. Wśród systemów uzbrojenia sprzedawanych arabskiej koalicji znajdowały się przede wszystkim bezzałogowe statki powietrzne (*unmanned aerial vehicle* – UAV). Delegacja Huti, która na początku 2016 r. przyjechała do Pekinu, bezskutecznie próbowała przekonać chińskie władze do zaprzestania dozbrajania ich wrogów⁸⁹. 16 marca 2016 r. China’s Aerospace Science and Technology Corporation (CASC) podpisała porozumienie o partnerstwie z Riyadh’s King Abdulaziz City for Science and Technology (KACST). Zgodnie z nim Chiny rozpoczęły produkcję dronów CH-4 na terytorium Arabii Saudyjskiej. Chińska fabryka jest ich pierwszą instalacją tego typu na Bliskim Wschodzie i daje szansę na zdominowanie handlu UAV z Saudyjczykami⁹⁰. Chińskie drony kupują również inne państwa Bliskiego Wschodu, w tym ZEA, Jordania i Irak⁹¹. Należy zaznaczyć, że UAV produkowane przez chińskie przedsiębiorstwo odgrywają relatywnie dużą rolę w działaniach koalicji arabskiej w Jemenie, likwidując bojowników, systemy uzbrojenia i inne cele naziemne. Przykładowo 19 kwietnia 2018 r. wyprodukowany przez chińskie przedsiębiorstwo dron, będący własnością sił zbrojnych ZEA, zabił przewodniczącego Najwyższej Rady Politycznej – Saliha Ali as-Samada (VIII 2016 – IV 2018), będącego faktycznym przywódcą państwa na terenach kontrolowanych przez Huti⁹².

Zakończenie

W okresie zimnej wojny ChRL zdecydowanie angażowała się we wsparcie gospodarcze zarówno Jemenu Północnego, jak i Jemenu Południowego. Czyniła to dla zdobycia przyczółków w tym ważnym pod względem surowcowym

⁸⁸ J. Lin, P.W. Singer, *Saudis Use Chinese-made Cannons in Yemen*, 21 IV 2015, <https://www.popsci.com/saudis-use-chinese-made-cannons-yemen/> (dostęp: 18 VII 2019).

⁸⁹ S. Ramani, op. cit.

⁹⁰ S. Shay, *Saudi Arabia Launches New Drone Program*, 14 V 2017, <https://www.israeldefense.co.il/en/node/29584> (dostęp: 18 VII 2019).

⁹¹ J. Reinl, *Cheap Drones are Changing the Calculus of War in Yemen*, 3 VI 2019, <https://www.pri.org/stories/2019-06-03/cheap-drones-are-changing-calculus-war-yemen> (dostęp: 18 VII 2019).

⁹² R. Shaif, J. Watling, *How the UAE’s Chinese-Made Drone is Changing the War in Yemen*, „Foreign Policy”, 27 IV 2018, <https://foreignpolicy.com/2018/04/27/drone-wars-how-the-uaes-chinese-made-drone-is-changing-the-war-in-yemen/> (dostęp: 18 VII 2019).

regionie, jak również w celu ograniczenia wpływów Związku Radzieckiego. Nie dotyczyło to tylko Arabii Południowej, ale szerszego obszaru Bliskiego Wschodu i Afryki Wschodniej, a szczególnie państw o potencjale rewolucyjnym. Przykładowo znaczna aktywność pomocowa Moskwy w Etiopii prowadziła do wzmożonej aktywności Pekinu w sąsiednim Sudanie⁹³. Chiny chciały w ten sposób wzmocnić swoje znaczenie w bloku wschodnim i na świecie, zwłaszcza w okresie rozłamu radziecko-chińskiego, który rozpoczął się pod koniec lat pięćdziesiątych XX w. Po rozpadzie bloku wschodniego ChRL, w odróżnieniu od ZSRR/Rosji, nie wycofała swoich interesów gospodarczych z Jemenu.

Wojna domowa w Jemenie postawiła Pekin przed trudnym wyborem – kogo poprzeć, stronę rządową czy Huti. Chiny nie dysponowały spójną strategią wobec Jemenu, a ich działania warunkowane były zarówno ewolucją sytuacji w państwie, jak i przede wszystkim okolicznościami międzynarodowymi. Ważnym czynnikiem wpływającym na ich postawę była ocena możliwości zapewnienia przez strony konfliktu stabilizacji w państwie. Główne znaczenie miały jednak stosunki z państwami wspierającymi strony konfliktu. Początkowo szala chyliła się ku Huti i wspierającego ich Iranu, z którym Chiny łączyły przyjazne relacje. W późniejszym okresie nastąpiło przewartościowanie w kierunku ugrupowań rządowych i popierającej je koalicji GCC. Zaważyła na tym zarówno zmiana sytuacji na froncie, jak i szybko zacieśniane stosunki z Arabią Saudyjską. Państwo to ma szczególne znaczenie dla Chin w regionie, zarówno z perspektywy współpracy gospodarczej, jak i rozwoju wpływów politycznych.

Mimo relatywnie istotnych interesów w Jemenie, Pekin zachował wstrzeżniętą postawę wobec wojny w tym państwie, ocenianą przez niektórych nawet jako bierność⁹⁴. Istnieje trudność w jednoznacznej ocenie postawy Chin wobec wojny w Jemenie. Na pewno Pekin działał z dużą dozą ostrożności i eklektyzmu. Niejednoznaczna postawa pozostawiła mu przestrzeń do zachowania przynajmniej pozorów bezstronności. Przedstawiciele ChRL starali się ukrywać swoje sympatie i antypatie oraz kreować się na zachowujących neutralność. Akcentowali oni konieczność poszukiwania politycznych dróg rozwiązania konfliktu, które mogłyby zostać zaakceptowane przez wszystkie jego strony⁹⁵. Jednoznaczność w postawie Chin dotyczyła jedynie postulatu konieczności zakończenia działań zbrojnych i poszanowania rozwiązań dyplomatycznych wypracowanych w ramach poszczególnych inicjatyw pokojowych. Było to zgodne z wyznawanymi od dekad zasadami polityki zagranicznej ChRL – nieingerencji w sprawy wewnętrzne państw i pokojowego rozwiązywania konfliktów międzynarodowych. Należy jednak zauważyć, że nawet w kwestii użycia siły militarnej przez koalicję GCC Pekin wyraźnie złagodził

⁹³ J.F. Copper, *China's Foreign Aid in 1978...*, s. 37.

⁹⁴ Y. Shichor, *Maximising output...*, s. 110.

⁹⁵ R. Lee, op. cit.

publiczną krytykę. Pokazuje to, że warunkuje on determinację w obronie tych zasad od okoliczności i wagi interesów.

Przełomowe znaczenie może mieć porozumienie między Arabią Saudyjską i Iranem, w którego wynegocjowanie istotnie zaangażowały się Chiny. Jeśli nastąpi normalizacja stosunków, to ograniczone zostanie zaangażowanie tych państw w prowadzenie wojen zastępczych, w tym w Jemenie. Zważywszy jednak na sprzeczności interesów trwałość tego porozumienia jest dyskusyjna. ChRL musi utrzymać zaangażowanie w mediację między stronami konfliktu i państwami regionu na rzecz pokojowej drogi zakończenia wojny. Szybko zacieśniające się stosunki z Arabią Saudyjską dają Pekinowi możliwość przekonywania Rijadu do przyjęcia bardziej konstruktywnej postawy wobec Jemenu, w tym powstrzymywania się od bombardowań. Z kolei bliskie stosunki z Iranem, Rosją i Omanem stwarzają szansę oddziaływania politycznego na Huti, tym bardziej że w okresie słabości militarnej byli oni skłonni do rozmów przy udziale neutralnych podmiotów⁹⁶. Postawa Pekinu wobec wojny w Jemenie w istotnym stopniu zależeć będzie także od działań USA, których stosunki z Huti pozostają bardzo napięte. Fakt wieloletniej współpracy pomocowej z Jemenem i posiadanie silnej gospodarki daje Chinom także możliwość stosowania różnych zachęt ekonomicznych dla rebeliantów w celu porzucenia przez nich oporu. Równocześnie Pekin powinien zintensyfikować działania na forum międzynarodowym na rzecz niesienia pomocy humanitarnej dotkniętym wojną, głodem i epidemią cholery Jemeńczykom.

Ze względu na wieloletnie związki gospodarcze z Jemenem Chiny mogłyby odegrać znaczącą rolę w powojennej odbudowie państwa. Ambasador Tian Qi potwierdził chęć ChRL do realizacji tego przedsięwzięcia, m.in. w ramach rozwoju inicjatywy OBOR. Potencjalnie stwarza to możliwość znaczącej intensyfikacji chińsko-jemeńskiej współpracy gospodarczej⁹⁷. Ta z kolei mogłaby dać duże korzyści obu stronom. Dla Jemenu oznaczałaby chińskie inwestycje i dynamizację rozwoju gospodarczego. Z kolei dla Chin przede wszystkim stwarzałaby możliwość zwiększenia importu surowców energetycznych i zabezpieczenia ważnych szlaków handlowych na drodze OBOR. Co dla Chin szczególnie ważne, umocniłoby to ich pozycję na Bliskim Wschodzie w globalnej rywalizacji z USA i Zachodem.

Warto zwrócić uwagę na międzynarodowe reperkusje działań realizowanych przez Pekin w basenie Zatoki Adeńskiej. Utrzymywanie okrętów i żołnierzy w tym strategicznym rejonie, realizacja misji wojskowych różnego typu i budowa bazy w Dżibuti są przejawem wzrostu globalnej aktywności wojskowej PLA. Potwierdzają to zawarte w Białej Księdze Bezpieczeństwa z 2015 r. główne założenia nowej doktryny morskiej PLAN. Polega ona na

⁹⁶ M. Brylew, op. cit., s. 158.

⁹⁷ I.J. Chang, op. cit., s. 1.

zwiększaniu odpowiedzialności floty za ochronę zamorskich interesów ChRL⁹⁸. Część obserwatorów aktywność tę postrzega również jako fundamentalny zwrot w kwestii realizowanej od dekad polityki nieingerencji w sprawy wewnętrzne państw⁹⁹. Działania te zwiększają bowiem możliwość wpływania przez Pekin na państwa regionu, szczególnie te pogrążone w konfliktach, oraz na relacje między nimi¹⁰⁰. Tradycyjne stosowanie przez ChRL „miękkiej siły” (*soft power*) z coraz bardziej asertywnym sięganiem po „twardą siłę” (*hard power*) faktycznie może być przejawem ewolucji w podejściu do tej zasady.

Streszczenie

Artykuł dotyczy problematyki postawy Chińskiej Republiki Ludowej wobec wojny domowej w Jemenie. We wstępie omówione zostały metodologiczne założenia artykułu. W pierwszej części przedstawiono ewolucję sytuacji politycznej w Jemenie w XX i XXI w. W drugiej omówiono stosunki między ChRL a państwami jemeńskimi w tym okresie. Kolejne trzy części poświęcone zostały podejściu Pekinu do wojny domowej w Jemenie, a konkretnie trzem jego aspektom – politycznemu, gospodarczemu i humanitarnemu oraz wojskowemu. Analiza obejmuje zarówno stosunki bilateralne, jak i uwarunkowania międzynarodowe. W zakończeniu zamieszczono najważniejsze wnioski i podsumowania oraz propozycje dalszych działań. Podstawową tezę artykułu jest stwierdzenie, że ChRL nie dysponowała spójną strategią wobec Jemenu, a jej zaangażowanie było wstrzemięźliwe i ograniczone. Wkład Pekinu w zawarcie porozumienia między Arabią Saudyjską i Iranem w pewnym stopniu zwiększył jednak szansę na zakończenie wojny domowej w Jemenie.

The Attitude of the People's Republic of China towards the Yemeni Civil War

The article discusses the attitude of the People's Republic of China towards the Yemeni Civil War. The introduction presents the study's methodological assumptions. The first part explains the development of the political situation in Yemen in the twentieth and twenty-first centuries. The second part discusses the relations between the PRC and the Yemeni states during this period. The following three parts are devoted to Beijing's approach to the Yemeni Civil War, and more specifically to its three aspects – (1) political, (2) economic and humanitarian, and (3) military. The analysis covers both bilateral relations and international conditions. The last part of the study summarises the analysis and contains the most important conclusions, as well as proposals for further action. The article's basic thesis is that the People's Republic of China did not have a coherent strategy towards Yemen, and its engagement was restrained and limited. However, Beijing's contribution to the agreement between Saudi Arabia and Iran has to some extent increased the chances of ending the civil war in Yemen.

⁹⁸ *China's Military Strategy*, Beijing, May 2015, http://english.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm (dostęp: 14 VII 2019).

⁹⁹ S. Kam, *China and the Threat of Terrorism*, w: *Chinese Foreign Policy under Xi...*, s. 190.

¹⁰⁰ M. Wang, *China's Strategy in Djibouti. Mixing Commercial and Military Interests*, 13 IV 2018, <https://www.cfr.org/blog/chinas-strategy-djibouti-mixing-commercial-and-military-interests> (dostęp: 18 VII 2019).

Bibliografia

Opracowania

- Aruri N.H., *Politics in Kuwait*, w: *Man, State, and Society in the Contemporary Middle East*, red. J.M. Landau, London–New York 2016, s. 68–90.
- Bielicki P., *Uwarunkowania polityczno-ekonomiczne polityki Chińskiej Republiki Ludowej na Bliskim Wschodzie*, „Polityka i Społeczeństwo” 2018, nr 2 (16), s. 22–40.
- Brylew M., *Ansar Allah – jemeński Hezbollah?*, w: *Bliski Wschód na rozdrożu*, red. J. Marszałek-Kawa, H.A. Jamsheer, Toruń 2016, s. 134–161.
- Copper J.F., *China’s Foreign Aid and Investment Diplomacy*, t. 3: *Strategy Beyond Asia and Challenges to the United States and the International Order*, New York 2016.
- Copper J.F., *China’s Foreign Aid in 1978*, „Contemporary Asian Studies” 1979, nr 8 (29), s. 1–45.
- Copper J.F., *China’s Foreign Aid. An Instrument of Peking’s Foreign Policy*, Lanham 1976.
- Dend Y., *The Elusive Progress. Sino-American Military Relations*, w: *Sino-American Relations. Challenges Ahead*, red. Y. Hao, London–New York 2016, s. 95–111.
- Fukuyama F., *New Directions for Soviet Middle East Policy in the 1980s. Implications for the Atlantic Alliance*, w: *The Middle East and the Western Alliance*, red. S.L. Spiegel, London–New York 2016, s. 129–144.
- Henry J., *China’s Military Deployments in the Gulf of Aden. Anti-Piracy and Beyond*, Paris 2016.
- Jamsheer H.A., *Bliski Wschód w XX wieku. Rywalizacja mocarstw a determinanty regionalne*, w: *Bliski Wschód na rozdrożu*, red. J. Marszałek-Kawa, H.A. Jamsheer, Toruń 2016, s. 9–24.
- Kam S., *China and the Threat of Terrorism*, w: *Chinese Foreign Policy under Xi*, red. H.T. Boon, London–New York 2017, s. 189–204.
- Kaussler B., Hastedt G.P., *US Foreign Policy towards the Middle East. The Realpolitik of Deceit*, London–New York 2017.
- Khosrokhavar F., *Jihadism in the Aftermath of Arab Revolutions. An Outcome of the „Failed State”?*, w: *Neoliberal Governmentality and the Future of the State in the Middle East and North Africa*, red. E. Akçali, New York 2016, s. 85–104.
- Lanteigne M., *Chinese Foreign Policy. An Introduction*, London–New York 2016.
- Li J., Zhao Ch., Zhang L., Cao H., Zhang H., *China-EU Political Relations*, w: *China-EU Relations. Reassessing the China-EU Comprehensive Strategic Partnership*, red. H. Zhou, Beijing 2017, s. 35–68.
- Li M., Kemburi K.M., Hongzhou A., *Growth of China’s Power. Capabilities, Perceptions, and Practice*, w: *China’s Power and Asian Security*, red. M. Li, K.M. Kemburi, London–New York 2015, s. 3–24.
- MacDonald A., *Access, Assurance and Acceptance*, w: *Facing China as a New Global Superpower. Domestic and International Dynamics from a Multidisciplinary Angle*, red. H. Cao, J. Paltiel, Singapore–New York–London 2016, s. 171–196.
- Mansur S., *The Egypt–Israel Relationship. An Anatomy of Wasted Decades*, w: *Peace-Making in the Middle East. Problems and Prospects*, red. P. Marantz, J.G. Stein, London–New York 2017, s. 15–48.
- McMillan M.E., *From the First World War to the Arab Spring. What’s Really Going On in the Middle East?*, New York 2016.
- Rubin U., *Missiles and Other Means of Delivery in the Middle East*, w: *WMD Arms Control in the Middle East. Prospects, Obstacles and Options*, red. H. Müller, D. Müller, London–New York 2016, s. 207–214.

- Shichor Y., *Maximising Output while Minimising Input. Change and Continuity in China's Middle East Policy*, w: *Chinese Foreign Policy under Xi*, red. H.T. Boon, London–New York 2017, s. 109–129.
- Shichor Y., *Sweet and Sour. Sino-Saudi Crude Collaboration and US-Crippled Hegemony*, w: *Sino-U.S. Energy Triangles Resource Diplomacy under Hegemony*, red. D. Zweig, Y. Hao, London–New York 2016, s. 75–91.
- Tai M., *US–China Relations in the Twenty-First Century. A Question of Trust*, London–New York 2015.
- Thiollet H., *Managing Transnational Labour in the Arab Gulf. External and Internal Dynamics of Migration Politics since the 1950s*, w: *The Transnational Middle East. People, Places, Borders*, red. L. Vignal, London–New York 2017, s. 21–43.
- Ulrichsen K.C., *The Gulf States in International Political Economy*, New York 2016.
- Vatikiotis P.J., *Arab and Regional Politics in the Middle East*, London–New York 2016.
- Worrall J., *International Institutions of the Middle East. The GCC, Arab League, and Arab Maghreb Union*, London–New York 2017.
- Wróblewski B., *Odrębność państwowa Jordanii w optyce obserwatorów brytyjskich w latach 1946–1957*, „Dzieje Najnowsze” 2017, R. XLIX, nr 3, s. 175–197.
- Wu F., Zhang H., *Introduction. A Rising China and the Future of World Resources*, w: *China's Global Quest for Resources. Energy, Food and Water*, red. F. Wu, H. Zhang, London–New York 2017, s. 1–20.
- Yuan J., *The Rise of China and the Emerging Order in Asia*, w: *China's Power and Asian Security*, red. M. Li, K.M. Kemburi, London–New York 2015, s. 25–41.
- Yuan J.D., *The Coming US-China Military Showdown in Asia. Why it Could Happen, and How it Can be Prevented*, w: *New Dynamics in US-China Relations. Contending for the Asia-Pacific*, red. L. Mingjiang, K.M. Kemburi, London–New York 2015, s. 168–186.
- Zhao H., *China's Energy Quest in Southeast Asia. „Mercantilist Rise” Debated*, w: *China's Global Quest for Resources Energy, Food and Water*, red. F. Wu, H. Zhang, London–New York 2017, s. 138–155.

Źródła i materiały internetowe

- Agence France-Presse, „*There Will be Millions of Victims*”. *UN Warns of Mass Famine in Yemen over Saudi Blockade of Aid*, 9 XI 2017, <https://www.scmp.com/news/world/middle-east/article/2119045/there-will-be-millions-victims-un-warns-mass-famine-yemen> (dostęp: 18 VII 2019).
- Almasmari H., Fitch A., *Yemen's Houthis Seek Iran, Russia and China Ties*, „The Wall Street Journal”, 6 III 2015, <https://www.wsj.com/articles/yemens-houthis-seek-iran-russia-and-china-ties-1425664867> (dostęp: 18 VII 2019).
- Blanchard B., *China Offers Support for Yemen Government as Xi Visits Saudi Arabia*, 20 I 2016, <https://www.reuters.com/article/us-saudi-china-yemen-idUSKCN0UY0C1> (dostęp: 18 VII 2019).
- Chang I.J., *China and Yemen's Forgotten War*, „United States Institute of Peace Brief” 2018, nr 241, <https://www.jstor.org/stable/resrep20161?seq=1> (dostęp: 14 VII 2019).
- Cheng A., *Will Djibouti Become Latest Country to Fall Into China's Debt Trap?*, „Foreign Policy”, 31 VII 2018, <https://foreignpolicy.com/2018/07/31/will-djibouti-become-latest-country-to-fall-into-chinas-debt-trap/> (dostęp: 18 VII 2019).
- China and Yemen*, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zjzg_663340/xybfs_663590/gjlb_663594/2908_663816/ (dostęp: 14 VII 2019).
- China's Military Strategy*, Beijing, May 2015, http://english.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm (dostęp: 14 VII 2019).

- Finley J.C., *Yemen Concludes National Dialogue Conference*, 26 I 2014, <https://www.upi.com/blog/2014/01/26/Yemen-concludes-National-Dialogue-Conference/2271390766248/> (dostęp: 18 VII 2019).
- Grim R., *To Help End the Yemen War, All China Had to Do Was Be Reasonable*, 7 IV 2023, <https://theintercept.com/2023/04/07/yemen-war-ceasefire-china-saudi-arabia-iran/> (dostęp: 3 VII 2023).
- Lee R., *Implications of the War in Yemen on China*, 10 VI 2015, <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2015/06/2015610104657143413.html> (dostęp: 18 VII 2019).
- Lin J., Singer P.W., *Saudis Use Chinese-made Cannons in Yemen*, 21 IV 2015, <https://www.popsci.com/saudis-use-chinese-made-cannons-yemen/> (dostęp: 18 VII 2019).
- Lubell A., *War in Yemen Compromises China's Naval Strategy*, 15 IV 2015, <https://globalriskinsights.com/2015/04/war-in-yemen-compromises-chinas-naval-strategy/> (dostęp: 18 VII 2019).
- Miles T., *China Backs U.N. Call for Justice in Yemen, U.S. and Saudis Don't*, 13 IX 2017, <https://www.reuters.com/article/us-yemen-security-un/china-backs-u-n-call-for-justice-in-yemen-u-s-and-saudis-dont-idUSKCN1BO0ZW> (dostęp: 18 VII 2019).
- Panda A., *Pakistan's Neutrality in the Yemen Crisis. Brought to You by China*, „The Diplomat”, 28 IV 2015, <https://thediplomat.com/2015/04/pakistans-neutrality-in-the-yemen-crisis-brought-to-you-by-china/> (dostęp: 18 VII 2019).
- Ramani S., *China's Role in the Yemen Crisis*, „The Diplomat”, 11 VIII 2017, <https://thediplomat.com/2017/08/chinas-role-in-the-yemen-crisis/> (dostęp: 14 VII 2019).
- Reinl J., *Cheap Drones are Changing the Calculus of War in Yemen*, 3 VI 2019, <https://www.pri.org/stories/2019-06-03/cheap-drones-are-changing-calculus-war-yemen> (dostęp: 18 VII 2019).
- Shaif R., Watling J., *How the UAE's Chinese-Made Drone is Changing the War in Yemen*, „Foreign Policy”, 27 IV 2018, <https://foreignpolicy.com/2018/04/27/drone-wars-how-the-uaes-chinese-made-drone-is-changing-the-war-in-yemen/> (dostęp: 18 VII 2019).
- Shay S., *Saudi Arabia Launches New Drone Program*, 14 V 2017, <https://www.israeldefense.co.il/en/node/29584> (dostęp: 18 VII 2019).
- Taylor A., *What Yemen's Crisis Reveals about China's Growing Global Power*, „The Washington Post”, 31 III 2015, https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/03/31/what-yemens-crisis-reveals-about-chinas-growing-global-power/?utm_term=.f946e6b9f419 (dostęp: 18 VII 2019).
- UNHCR, *Yemen Fact Sheet, June 2022*, 16 VIII 2022, s. 2, <https://reliefweb.int/report/yemen/yemen-fact-sheet-june-2022> (dostęp: 3 VII 2023).
- United Nations, *Parties to Yemen Conflict Must Set Differences aside, Move towards Lasting Political Settlement, Special Envoy, Other Officials Tell Security Council*, 15 V 2019, <https://www.un.org/press/en/2019/sc13809.doc.htm> (dostęp: 14 VII 2019).
- United Nations, *Resolution 2201 (2015). Adopted by the Security Council at its 7382nd meeting, on 15 February 2015*, New York, 15 II 2015, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2201> (dostęp: 14 VII 2019).
- United Nations, *Truce Providing Serious Opportunity for Ending Yemen's Long Conflict, Briefers Tell Security Council*, <https://press.un.org/en/2023/sc15258.doc.htm> (dostęp: 3 VII 2023).
- UN Officials *Urge Parties to Yemen Conflict to Move towards Lasting Political Settlement*, 16 V 2019, http://www.xinhuanet.com/english/2019-05/16/c_138061613.htm (dostęp: 14 VII 2019).
- Wang M., *China's Strategy in Djibouti. Mixing Commercial and Military Interests*, 13 IV 2018, <https://www.cfr.org/blog/chinas-strategy-djibouti-mixing-commercial-and-military-interests> (dostęp: 18 VII 2019).

Xinhua, *Chinese Envoy Calls for Efforts to Promote Peace in Yemen*, 13 V 2021, http://www.xinhuanet.com/english/2021-05/13/c_139941926.htm (dostęp: 3 VII 2023).

Xuequan M., *First Batch of China's Emergency Humanitarian Aid Arrives in Yemen*, 17 VII 2017, http://www.xinhuanet.com/english/2017-07/14/c_136442006.htm (dostęp: 18 VII 2019).

Yemen. Events of 2018, <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/yemen> (dostęp: 14 VII 2019).

Łukasz Jureńczyk – dr hab., prof. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy; kierownik Katedry Polityki Bezpieczeństwa na Wydziale Nauk o Polityce i Administracji; redaktor naczelny czasopisma naukowego „Świat Idei i Polityki”. Jego zainteresowania naukowe obejmują międzynarodowe stosunki polityczno-wojskowe oraz politykę bezpieczeństwa. E-mail: lukaszjurenczyk@ukw.edu.pl.

Łukasz Jureńczyk – PhD hab., Professor at Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, head of the Department of Security Policy at the Faculty of Political Science and Administration. Editor-in-chief of the scientific journal *Świat Idei i Polityki*. His academic interests include international political-military relations and security policy. E-mail: lukaszjurenczyk@ukw.edu.pl.